

Laulumängu rööm ja saladused

Janika Oras, Eesti Kirjandusmuuseum

Lasteaiaõpetajate eesti keele seminar

Mäng on väikese inimese töö

2. novembril 2017 Eesti Rahva Muuseumis

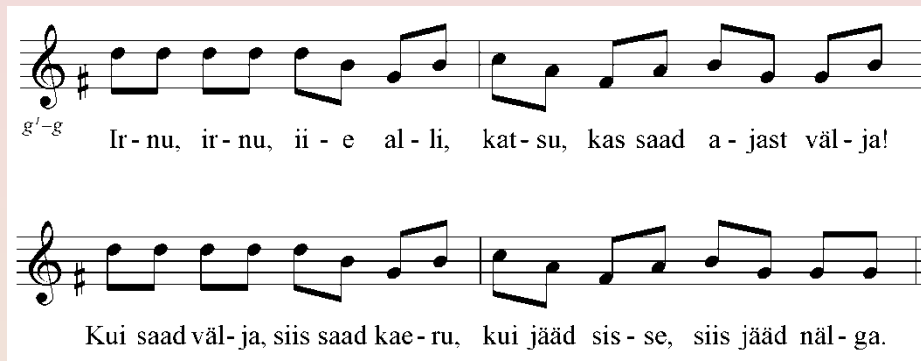
müütiline maailmapilt
maagiline mõtlemine

mäng – rituaal

jõulumängud

Hobusemäng

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp). The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of quarter notes and eighth notes. Below the first staff, the lyrics are: *g'-g* Ir-nu, ir-nu, ii-e al-li, kat-su, kas saad a-jast väl-ja! The second staff continues the melody with similar note values. Below it, the lyrics are: Kui saad väl-ja, siis saad kae-ru, kui jääd sis-se, siis jääd näl-ga.

Irnu, irnu, iie alli,
karju, karju, kalevi lauki,
irnu iiest einusida,
karju kõrvest kaerusida!
liemaa einad ilusad,
körve kaerad kaunikesed.

Irnu, irnu, iie alli,
katsu, kas saad ajast välja.
Kui saad välja, siis saad kaeru,
kui jääd sisse, siis jääd ilma.

Kaarma ja Mustjala

iie alli – hiie hall hobune

kalevi lauki – tugev(a mehe) lauguga hobune

*teksti võib valida
poisid
anti „kaeru“*

Hobusemäng

Läki obest, ollale, otsimaie, ollale!
Kuule, kulla kõrdsimeesi,
kõrdsinaine Kreetakõne,
kas ti näiti mi hobesta?
Määnes oll' tii obene?
Linalakka, laukiotsa,
kaputjalga, õrasilmä,
kööds oll' perän kullane,
kammits kaalan karrane.
Ollit külä orassen,
tan' dсед külä tadrikun.
Tule susi, süü obene,
murra maha musta määrrä!

*Läki hobust otsima!
Kuule, kulla kõrtsimees,
kõrtsinaine Kreetakene,
kas te nägite meie hobust?
Milline oli teie hobune?
Linalakk, laugu otsaga,
sokk jalas, laigud silma juures,
köis oli järel kuldne,
kammits kaelas karrane.
Olid küla orases,
tantsisid küla tattras.
Tule hunt, söö hobune,
murra maha must märrä!*

Väravamäng

- Mis rahvas teie olete, mis te seal seisate?
Kuultse juultse veelitse ja värava.
- Meie tahme läbi tulla teie uhkest väravast.
- Meie väravad on katki, meie laiad lagunud (või: meie väravad on lagund).
- Meie tahme parandada teie uhked väravad.
- Kellega te parandate meie uhked väravad?
- Siidiga ja sametiga, pue puna paelaga, Viini vildse lõngaga.

- Kus sa sitt selle siidi said, (või: kust sa, sant, selle siidi said ~ kust sa selle siidi said)
Viini vildse lõnga tõid?
- Eile mede vend tuli Riias kodu, tõi meil siidi, sammetid, pue punast paela, Viini vildset lõnga.
- Kui te tahte, tulge läbi!
- Ei me tule üheksi ega me tule kaheksi -
Me tuleme suure ulgaga nii kui ratsa obustega.

Tõstamaa

Värvamäng

Käige, käige, vaesedlapsed,
läbi kiigeveski.

Veski oli katki murretud,
peab saama terveks tehtud.

Kellega? Millega?

Hõbeda ja kullaga.

Esimene laps ja viimane laps
peab saama kinni võetud.

Tantsige, tantsige, taevalapsed,
peksa saavad põrgulapsed.

Muhu

Lambamäng

Mina hoian memme utte,
mina kaitsen taadi karja.
memm teeb mulle uvve kuvve,
taat teeb karvase kasuka,
sulaselle suured sukad,
perepojal peened sukad,
karjalapsel kapukida!

Tuli susi soome alta,
laia käppa laane alta,
kiskus memme kriimu lamba,
murdis taadi musta lamba.

Äksi

Lambamängu dialoogid ja kirjeldus

Üks tuleb tua nurgast vällä karjatse juure, sie on unt.

Unt ütleb: “Tere, tere, mies!” Karjane küsib: “Mis sa käid?” - “Ema kässis sind kodu tulla.” - “Mis ma kodu otsin?” - “Tema kässis uue kuue mõetu tulla andma.” - “Kis mu lammid oiab?” - “Jumal ja all koer, ma isi viel kolmas.”

Karjane akkab kodu puole minema. Unt tõmmab ühe lamma kinni ja lähäb iki metsa puole. Karjane vaatab tagasi, näeb seda ja akkab urjutama: “Urjaa unti, urjaa unti! Siis võt´atab koera, iki: “Võta! Võta!”

Üks tentsik juoseb käpukile undile järgi, üks jalg sel´las, sie on koer – saba sel´las, ja augub iki ühtepuhku ja juoseb undi puole, kui unt lammaga läheb.

Unt viib lamma tua nurka, paneb ta sinna maha ja jäeb isi seisma.

Siis akatasse jälle otsest piale ja tehasse nõnnakaua, kui lammad kõik kadund on. Siis akkab karjane lammid taga otsma ja unt lähäb lammaste ette ja jäeb sinna seisma.

Karjane küsib ühe ja teese vanema inimese käest, kis tuas on: “Kas oled mu lammid näend?”

Nied ütlevad: “Ei ole näend.”

Viimati lähäb karjane undi ette ja küsib: “Kas sa mu lammid oled näend?”

Unt ütleb kah: “Ei ole näend.”

Karjane küsib: “Mis nied on, mis su sel´la taga on?”

Unt ütleb: “Nied mud´u kibid, kännud ja liuad, lusikad.”

Karjane ütleb jälle: “Neil ju villad sel´las ja silmad pias.”

Unt ütleb jälle vastu: “Nied mud´u puu abemed ja oksa augud.”

Eks siis karjane küsib: “Kas luba ut´etada on?”

Unt lubab ja siis karjane ut´etab. Siis lammad akkavad kõik määgima ja panevad iki: “Mää ja mää!”

Siis karjane küsib: “Kas luba katsuda on?”

Unt siis lubab: “Katsu!” ja siis karjane katsub lammid ja ütleb: “Sie mu oma lammas, sie mu oma lammas, jne.”

Siis karjane võtab puu, laseb undi teesest otsest kinni võtta, isi võtab teesest otsest ja ütleb: “Katsume, kas lammad terbed on!” Eks siis lammad kargavad üle puu. Mõni kargab ilusti kahe jalaga üle, aga mõni on lombak, ei saa üle. Siis karjane ütleb undile ja tõreleb: “Näe, selle oled vigases teend!”

Kui sedasi kõik lammad läbi on katsutud, siis on sie mäng otses.

H II 49, 627/30 (4) < Suure-Jaani – Hermann Raid < Ann Henk, Vastemõisa v., Põhjaka k., u. 68 a. (1895), ilmunud H.

Tampere, Eesti rahvalaule viisidega III, lk 44–46, http://www.folklore.ee/pubte/eraamat/tampere/tampere3/IA_Im.pdf

Lambamängu improvisatsioonivõimalused

Lamba karjane peab olema, kes oskab naljakalt tukkuda. Salk mängijaid, kes lambaid tähendab, on karjatse juures. Siis üks noor poiss, kes koera osa mängib, ja teine, kes hunt on.

Hunt tuleb lammast viima, aga koer ei lase, purelevad tükk aega, kus koer võitjaks jääb, ja karjatse juure lähab. Püüab teda üles äratada, lööb käpaga vastu nägu. Karjane unistab: ütt-ütt, hunti pole kuskil, ja magab edasi.

Lambad on aga hirmund ja kargavad kahte gruppi, teine jääb karjatse juure ja teine läheb eemale.

Koer võtab eemalt [grupi] oma hoole alla ja on truult nende juures, hunt aga tuleb ja tõmbab karjatse juurest ühe lamba ja lähab minema. Koer märkab seda ja lähab vastu, ja tüli on jälle lahti. Lammas saab lahti ja jookseb koera gruppi. Koer ja hunt purelevad tükk aega, kuni hunt longates ära lähab.

Aga siis tuleb perenaene ja leiab karjatse magamast, ja lambaid mõni veel puudu. Perenaine osaku mõistlikult sõimata. Lubab külarahval rääkida, kui hooletu karjane on, siis ei sa mehele.

Karjane hakkab kohe otsima, utetab, lambad mäevad ja tulevad vastu, aga hundi kistud lammas lonkab. Nüüd lastaks kõik üle karjakepi karata, koer hoiab teisest otsast, ta ise teisest. Peale ühe on teised terved. Nüüd algab selle arstimine, silutab jalga ja loeb ise: Harakale haigus, varesele valu, musta linnule muu tõbi, kivi külge, kannu külge, vare külge, vaka külge, haguse aia teiba külge – minu lammas, saa terveks!

Aitäh!

janika@folklore.ee